

داوری الکترونیکی (آیین رسیدگی و اعتبار آراء)

سلمان فقیه میرزائی *

چکیده: امروزه توسعه علم و فناوری جدید تأثیری همه‌جانبه بر زندگی افراد گذاشته و تجارت الکترونیک با سرعتی چشمگیر پیشرفت کرده است. در این خصوص به وجود آمدن مشکلات ناشی از اختلافات طرفین در مبادلات الکترونیکی همانند شیوه‌های سنتی آن اجتناب‌ناپذیر است. ماهیت الکترونیکی و مجازی این نوع از مبادلات، لزوم تسریع در حل و فصل اختلافات را بگونه‌ای متناسب با ماهیت این مبادلات روشن ساخته و منجر به استفاده از شیوه‌های نوینی موسوم به شیوه‌های الکترونیکی حل و فصل اختلافات و به ویژه شیوه‌های الکترونیکی جایگزین قضایی در حل و فصل اختلافات شده است. این مقاله در دو بخش ضمن بررسی مفهوم، حیطة مورد شمول و انواع این شیوه‌ها در سطح دنیا، به بررسی روند رسیدگی در داوری الکترونیکی به عنوان مهم‌ترین این شیوه‌ها از آغاز تا صدور رأی، چگونگی ارائه دلایل الکترونیکی، نحوه احراز هویت واقعی ارائه‌کنندگان و سازوکارهای اعتبار بخشی به آن می‌پردازد تا در پایان به میزان اعتبار و همچنین امکان جایگزینی آن با داوری سنتی پی ببرد.

کلیدواژه‌ها: شیوه‌های جایگزین روش قضایی، شیوه‌های الکترونیکی جایگزین قضایی در حل و فصل اختلافات، داوری الکترونیکی، آیین دادرسی الکترونیکی.

«این نکته را باید پذیرفت که ما هنوز تمام دشواری‌های یک جامعه صنعتی و پیشرفته را لمس نکرده‌ایم و پاره‌ای از مسائل برای حقوقدانان ما جنبه نظری دارد. ولی این حقیقت نیز نباید ما را از آگاه شدن از تمام مشکلات جوامع صنعتی منصرف سازد و گفت‌وگوهای علمی درباره آن‌ها را بیهوده نماید. این فنون و صنایع خواه و ناخواه به جامعه ما می‌رسد و مسائل خود را نیز به دنبال می‌آورد. پس دوراندیشی ایجاب می‌کند که از هم اکنون با آن‌ها آشنا شویم و از تجربه اندیشمندان جهان برای روبه‌رو شدن با مشکل زندگی آینده استفاده کنیم.»*

مقدمه

دیرگاهی است که مسیر پیشرفت روابط حقوقی افراد در سطح داخلی و بین‌المللی به این مقصد رسیده است که شیوه‌هایی نظیر سازش، میانجیگری و داوری که سازوکاری متفاوت از شیوه‌های قضایی دارند، می‌تواند در مواردی جایگزین مناسبی برای روش‌های قضایی حل و فصل اختلافات باشند چرا که عواملی همچون تسریع در روند اجرا، عدم تعارض با حاکمیت و استقلال دولت‌ها، مبتنی بودن بر توافق و رضایت طرفین و تخصصی بودن محاکم و دیوان‌های مرتبط، اجرای چنین شیوه‌هایی را از آغاز تا صدور و اجرای رأی، بسیار آسان کرده است.

شیوه‌های جایگزین یا غیرقضایی حل و فصل اختلاف (ADR)^۱ به همه روش‌هایی اطلاق می‌شود که حل و فصل اختلاف در خارج از دادگاه صورت می‌گیرد. هر چند استفاده از روش‌هایی مانند داوری، میانجیگری، روش کدخدا منشی و سازش برای حل نزاع‌ها حتی پیش از شکل‌گیری دولت و سازمان قضایی امری معمول و متداول بوده است و سابقه و قدمت بیشتری از شیوه رسمی و دادگاهی حل اختلاف دارد، اما استفاده از شیوه‌های جایگزین حل و فصل اختلاف به گونه‌ای که دارای قواعد و مقررات مشخص باشد و در چارچوب مؤسسات خاصی مورد ترویج و تشویق قرار گرفته و به عنوان جایگزین شیوه دادگاهی و رسمی حل اختلاف مطرح باشد و در کل آنچه امروزه به نام روش‌های جایگزین حل و فصل اختلافات (ADR) می‌شناسیم، چند دهه‌ای (از

* ناصر کاتوزیان، ضمان قهری - مسؤولیت مدنی، انتشارات دانشگاه تهران، تهران، ۱۳۶۹ ص. ۲۰

دهه ۱۹۷۰ به بعد) است که مرسوم شده و انتخاب آن به عنوان روش حل اختلاف، روز به روز طرفداران بیشتری پیدا می‌کند. با در نظر گرفتن حل و فصل سریع اختلاف در این روش‌ها و هزینه‌های جانبی که مراجعه به دادگاه به طرفین تحمیل می‌کند، در مجموع حل اختلاف از این طریق ارزان‌تر و مقرون به صرفه‌تر از مراجعه به دادگاه می‌باشد.^۲

با گسترش ارتباطات و پیشرفت علمی مانند فناوری اطلاعات (IT)^۳، استفاده از ابزارهای الکترونیکی در انجام شیوه‌های جایگزین قضایی و انجام آن‌ها در فضای مجازی و به صورت همزمان^۴، مورد توجه علم حقوق قرار گرفت. مرکز ملی تحقیقات اتوماتیک امریکا (NCAIR)^۵ اولین کنفرانس خود را در این زمینه در ماه مه ۱۹۹۶ برگزار کرد، رشته حل و فصل الکترونیکی اختلافات متولد شد^۶ و اولین رأی الکترونیکی که یک رأی داوری بود صادر شد.^۷

مقاله حاضر بر آن است در بخش نخست به بررسی مفهوم و انواع مرسوم این شیوه‌ها و در بخش دوم به بررسی داوری الکترونیکی و چگونگی انجام مراحل مختلف رسیدگی به شکل الکترونیکی برای پی بردن به میزان اعتبار و کارایی این شیوه پردازد. امید که مقاله مجمل حاضر آغازی بر راه تحقیقات آتی پژوهشگران این سرزمین در این زمینه باشد.

2. Scott Brown, ALTERNATIVE DISPUTE RESOLUTION, PRACTITIONERS' GUIDE, USA Washington, D. C, Center for Democracy and Governance Bureau for Global Programs, Field Support, and Research U. S. Agency for International Development, March 1998. pp. 5-7

3. Information Technology

4. online

5. National Center for Automated Information Research

6. Colin Rule, Online Dispute Resolution for business, USA, Jossey-Bass Press, FIRST EDITION 2002. p. 27.

۷. اولین رأیی که پس از اتمام یک پروسه رسیدگی الکترونیکی و بصورت همزمان صادر شد، در سال ۱۹۹۶

بود. این رأی اولین تصمیمی بود که توسط پروژه دادگاه مجازی واقع در دانشگاه ویلانووا در ایالت پنسیلوانیای امریکا که از سوی NCAIR حمایت می‌شد، اتخاذ گشت. رأی در خصوص یک آگهی اینترنتی بود که در سایت America Online (AOL) درج شده بود و شرایط و مقررات سایت را رعایت نکرده و برای میلیون‌ها کاربر بشکل پست الکترونیکی ارسال گردیده بود. پایگاه (AOL) مطابق با رأی صادر شده، آگهی را حذف کرد. به نقل از:

op. cit, p. 28 Colin Rule

فصل اول:

مفهوم، حیطه و انواع شیوه‌های الکترونیکی جایگزین قضایی در حل و فصل اختلافات

قبل از پرداختن به داوری الکترونیکی ضروری است که ابتدا به مفهوم، حیطه و انواع شیوه‌های الکترونیکی جایگزین قضایی در حل و فصل اختلافات بپردازیم.

مبحث اول: مفهوم و حیطه کاربرد شیوه‌های الکترونیکی جایگزین قضایی در حل و فصل اختلافات

شیوه‌های الکترونیکی حل و فصل اختلافات، شیوه‌هایی است که در انجام آن، از ابزارهای الکترونیکی، فناوری اطلاعات و ارتباطات راه دور^۸ استفاده شده است و اعم از شیوه‌های قضایی و غیر قضایی است.^۹ از این شیوه‌ها به طور کلی با نام‌های (EDR)^{۱۰}، (ODR)^{۱۱} و (IDR)^{۱۲} یاد می‌شود و عمدتاً در تجارت الکترونیک و معاملاتی از قبیل معاملات تاجر با تاجر (B2B)^{۱۳} تاجر با مصرف کننده (B2C)^{۱۴} و مصرف کننده با مصرف کننده (C2C)^{۱۵} استفاده می‌شوند.^{۱۶}

چنانچه رسیدگی‌های قضایی را از این شیوه‌ها جدا کنیم با مفهوم شیوه‌های الکترونیکی جایگزین قضایی در حل و فصل اختلافات (EADR)^{۱۷} مواجه خواهیم شد که موضوع این تحقیق است، لذا مفهوم و دامنه این عبارت، شامل انجام شیوه‌های جایگزین حل و فصل اختلافات یعنی روش‌های غیر قضایی به صورت الکترونیکی در فضای مجازی می‌باشد.^{۱۸}

8. Telecommunication

9. Paustinus Sibirian, WTO's Online Disputes Settlement: Enriching Understanding on Rules and Procedures Governing Settlement of Disputes, Social Science Research Network, April 21, 2006, p. 4, available at: <http://ssrn.com/abstract=981878>

10. Electronic Dispute Resolution

11. Online Dispute Resolution

12. Internet Dispute Resolution

13. Business to Business

14. Business to Consumer

15. Consumer to Consumer

۱۶. امروزه سخن از استفاده از این شیوه‌ها در سیستم حل و فصل اختلافات سازمانی مانند سازمان تجارت جهانی است که تنها برای اعضای آن که دولت‌ها هستند قابل استفاده است و نه اشخاص غیر دولتی و سازمان‌های غیر دولتی بنا براین حیطه کار برد آن می‌تواند به معاملات دولت‌ها یعنی G2G^{۱۷} (government to government) هم تسری یابد برای اطلاعات بیشتر مراجعه کنید به:

Paustinus Sibirian, op. cit p. 6.

17. Electronic Alternative Dispute Resolution

۱۸. در حال حاضر در بسیاری از دولت‌ها خدمات قضایی الکترونیکی نیز ارائه می‌شود و این این خدمات

مبحث دوم: انواع شیوه‌های الکترونیکی جایگزین قضایی در حل و فصل اختلافات

این مبحث را ذیل دو عنوان روش‌های الکترونیکی مبتنی بر سازش و حل و فصل از طریق داوری الکترونیکی پی می‌گیریم.

گفتار اول: روش‌های الکترونیکی مبتنی بر مصالحه و سازش

در واقع روش‌های مبتنی بر مصالحه و سازش کلیه شیوه‌های غیر قضایی به جز داوری را شامل می‌شود.

الف) مذاکره الکترونیکی^{۱۹}

یکی از قدیمی‌ترین شیوه‌های حل و فصل اختلافات مذاکره است. گرچه به دلیل عدم ضمانت اجرای آن باید آن را در زمره شیوه‌های سیاسی و غیر حقوقی حل و فصل اختلافات جای داد، اما با توجه به کاربرد و رواج آن در شیوه‌های الکترونیکی حل و فصل اختلافات خصوصاً در دعاوی مالی با ارزش پایین (مثلاً در دعاوی بین بیمه‌گر و بیمه‌گذار) و با توجه به مزایایی از جمله مخفی بودن و همچنین از روی رضایت بودن پیشنهادهای طرفین، نمی‌توان کارایی و اعتبار آن را در حل و فصل الکترونیکی اختلافات حقوقی نادیده گرفت.^{۲۰} اکنون به بررسی دو نمونه مختلف از این شیوه‌ها یعنی مذاکره خودکار^{۲۱} و مذاکره کمکی^{۲۲} می‌پردازیم.

بوسیله جدیدترین فناوری‌های اطلاعات ارتقاء یافته‌اند که شامل سیستم مدیریت پرونده، پایگاه داده‌های الکترونیکی، تبادل الکترونیکی داده‌ها، اتصال‌های شبکه و تجهیزات ویدئو کنفرانس می‌باشد. بسیاری از دولت‌ها در جهت حرکت به سوی دولت الکترونیک، خدمات حل و فصل دادگاهی را به صورت همزمان ارائه می‌دهند. به عنوان مثال دعاوی همزمان مالی (online claim Money) خدماتی است که توسط دادگاه‌های انگلیس برای خواهان‌های اینترنتی ارائه می‌شود که در هر مکانی می‌توانند باشند و دعاوی آن‌ها تا سقف ۱۰۰۰۰۰ پوند از خواننده ای واقع در انگلستان است. خدمات مشابهی نیز در دادگاه‌های سنگاپور ارائه می‌گردد که در زمینه حل و فصل اختلافات ناشی از تجارت الکترونیکی است برای اطلاعات بیشتر رجوع کنید به:

Susan Schiavetta, Online Dispute Resolution, E-Government and Overcoming the Digital Divide, 20th BILETA Conference: Over-Commoditized; Over-Centralized; Over-Observed: the New Digital Legal World, April, 2005, Queen's University of Belfast, p. 3.

در امریکا، ایالت میشیگان موافقت خود را برای ایجاد یک دادگاه مجازی برای حل و فصل اختلافات تجاری اعلام کرده است. این دادگاه به صورتی طراحی شده که اشخاص در صورتی که صلاحیت دادگاه را بپذیرند می‌توانند دعاوی مالی محدود خود را از طریق آن حل و فصل کنند برای اطلاعات بیشتر رجوع کنید به:

<http://www.Michigan.Cybercourt.net>

19. Electronic Negotiation

20. Julia Hornle, op. cit., p. 81.

21. Automated Negotiation

۱- مذاکره خودکار

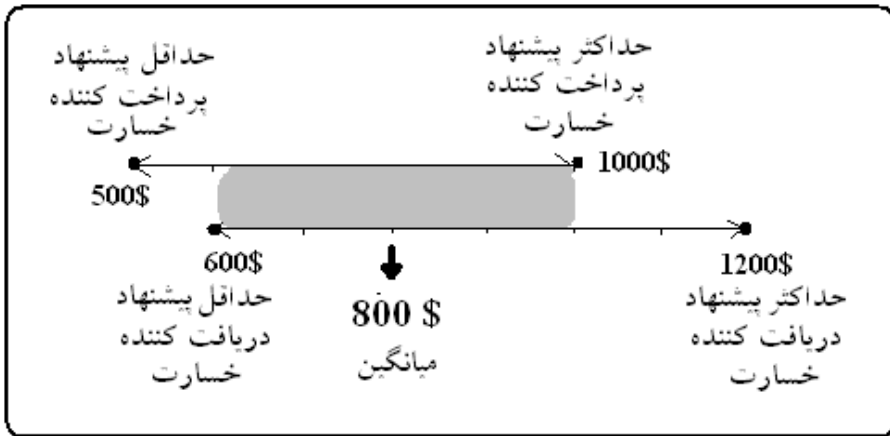
این نوع از مذاکره الکترونیکی بر پایه پیشنهادهای طرفین انجام می‌شود. بعضی از پایگاه‌ها مراحل زیادی برای پیشنهاد و پیشنهاد متقابل در نظر می‌گیرند تا در یک دوره زمانی انجام مذاکره را با حسن نیت تضمین کنند و طرفین ملزم هستند تا پیشنهاد خود را کم و زیاد کنند تا در یک درصد مشخصی به توافق برسند و اگر چنین نشد، می‌توانند از شیوه‌های دیگر مانند داوری استفاده کنند.^{۲۳} در مذاکره خودکار، وظیفه مذاکره را فناوری بر عهده دارد. بیشترین نوع خدمات حل و فصل اختلافات در این زمینه تحت عنوان «مخفی - الزام‌آور»^{۲۴} نامیده می‌شوند. این روش عبارت است از روندی از مذاکره برای حل مسائل اقتصادی در مواردی که اصل مسؤلیت طرفین مورد مناقشه نباشد. در واقع این سیستم، سازوکاری شبیه به حراج دارد و تمامی اطلاعات مربوط به طرفین پیشنهاد دهنده، مخفی است. این روش بدین صورت آغاز می‌شود که در موارد اختلاف در خصوص پرداخت مبلغی از پول در پی دعوت یکی از طرفین برای ورود به سیستم محرمانه - الزام آور و در صورت قبول طرف مقابل، آن‌ها شروع به دادن پیشنهادهای مخفیانه به یکدیگر می‌کنند. این پیشنهادهای تنها در صورتی فاش می‌گردد که از سوی طرف دیگر، مورد موافقت واقع شود و این موافقت حاصل نمی‌شود مگر اینکه مبالغ پیشنهادی از سوی طرفین، یکسان باشد. طرفین معمولاً حداقل و حداکثری را برای پیشنهاد خود انتخاب می‌کنند. سپس سیستم به طور خودکار دعوی را در قدر مشترکی از دو پیشنهاد، حل و فصل می‌کند. چنانچه پیشنهادهای طرفین کاملاً متفاوت باشد، اختلاف حل نشده باقی می‌ماند و طرفین چنانچه مایل به ادامه باشند باید حتی الامکان خواسته خود را کاهش دهند تا آنجا که قسمتی از حداقل و حداکثر خواسته طرفین با یکدیگر همپوشانی داشته باشد. هنگامی که مبالغ نزدیک به یکدیگر است، این سیستم به طور اتوماتیک میانگینی از حداقل و حداکثر خواسته طرفین را در نظر گرفته و رأی خود را بر مبنای آن مبلغ صادر می‌کند. به عنوان مثال چنانچه حداقل مبلغ پیشنهادی شخص دریافت کننده خسارت ۶۰۰ و حداکثر آن ۱۲۰۰ دلار باشد و حداقل مبلغ پیشنهادی پرداخت کننده خسارت ۵۰۰ و حداکثر آن ۱۰۰۰ دلار باشد، این

22. Assisted Negotiation

23. Thomas Schultz, Gabrielle Kaufmann -kohler, drik langer, vineent bonnet, online dispute resolution: the state of the art and the Issues, Social Science Research Network, 2001, p. 4.

24. Blind- Binding

دو پیشنهاد در حداقل ۶۰۰ و حداکثر ۱۰۰۰ دلار مشترک‌اند و میانگین آن یعنی ۸۰۰ دلار از سوی سیستم انتخاب می‌شود (نمودار ۱-۱). سیستم مذاکره خودکار به طور اثبات شده‌ای در دعاوی مربوط به خسارت بیمه و فعالیت‌های تجاری موفق بوده است. این سیستم برای وکلا نیز بسیار کارآمد است، چرا که آن‌ها نیز در ابتدا مبلغ پیشنهادی خود را آشکار نکرده‌اند مگر زمانی که توافق حاصل شده باشد. در عین حال آن‌ها حق مراجعه به دادگاه را نیز از خود صلب نکرده‌اند.

نمودار ۱-۱- شمایی از عملکرد مذاکره خودکار

از آنجا که مبالغ پیشنهادی طرفین از روی رضایت آن‌ها اعلام می‌شود، اختلاف طرفین یا به مرحله توافق می‌رسد و میانگین مبلغ پرداخت می‌گردد و یا به این مرحله نمی‌رسد و خواسته‌های طرفین، کاملاً با یکدیگر متفاوت است که در این صورت طرفین باید از دیگر شیوه‌ها استفاده نمایند.^{۲۵}

۲- مذاکره کمکی

در این شیوه حل و فصل نهادهای ذی‌ربط فقط یک پایگاه امن و ابزارهای ذخیره تضمین شده را برای طرفین فراهم می‌کنند. اما هیچگونه سیستم کامپیوتری برای تصمیم‌گیری وجود ندارد و تمامی مراحل را طرفین انجام می‌دهند. به همین دلیل این شیوه از مذاکره رواج کمتری دارد، چراکه از مزایای تکنولوژی پیشرفته که تسهیل کننده روند توافق

طرفین است بهره‌چندانی نمی‌برد. مهم‌ترین خدماتی که مذاکره کمکی ارائه می‌کند، تهیه و برپایی نرم‌افزاری است که رابطه طرفین را برقرار می‌سازد، به برقراری جلسات کمک می‌کند، در مباحثات شرکت می‌کند، راه‌حل‌های ممکن را ارزیابی می‌کند و توافقات حاصل شده را می‌نویسد.

در روند انجام مذاکره کمکی، تمام موارد شبیه به مذاکره در حالت عادی است و تنها از طریق ابزار الکترونیکی صورت می‌پذیرد. طرفین بدون حضور در یک مکان واقعی، بلکه در یک فضای مجازی، با یکدیگر به مباحثه می‌پردازند. هرکدام پیشنهادها خود را ارائه می‌دهند. در صورت پذیرش از سوی طرف مقابل توافق حاصل می‌شود و در صورتی که به توافق نرسند الزامی برای طرفین جهت ادامه این روش وجود ندارد و آن‌ها باید از طریق دیگر شیوه‌ها به حل و فصل اختلافات خود پردازند.^{۲۶}

ب) میانجی‌گری الکترونیکی^{۲۷}

ممکن است در نظر اول میانجی‌گری همانند مذاکره کمکی قلمداد شود، اما آن‌ها به طور مشخصی از یکدیگر متمایزند چراکه در یک پروسه همزمان، میانجی‌گری بر پایه فعالیت یک شخص ثالث بی‌طرف است حال آنکه مذاکره بر پایه ابزارهای الکترونیکی مانند نرم‌افزار است. فعالیت شخص ثالث بی‌طرف مهم‌ترین ویژگی میانجی‌گری است که طرفین را کمک می‌کند تا به یک توافق در زمینه حل اختلافشان برسند. هر چند که میانجی هیچ قدرت تصمیم‌گیرنده‌ای ندارد و همچنین هیچ راه‌حلی را نمی‌تواند تحمیل کند اما درجه دخالت میانجی در موارد مختلف فرق می‌کند. ایجاد ارتباط بین میانجی و هرکدام از طرفین و همچنین ارتباط طرفین با یکدیگر، در میانجی‌گری الکترونی بسیار حائز اهمیت است. میانجی به طرفین کمک می‌کند که مذاکرات خود را از طریق الکترونیکی مانند استفاده از پست الکترونیکی و یا از طریق مراجعه به پایگاه اینترنتی حاوی اتاق‌های مجازی جهت انجام میانجی‌گری بصورت همزمان، پیگیری کنند. نمونه‌هایی از رایج‌ترین شیوه‌های میانجی‌گری الکترونیکی بدین شکل است:

26. Thomas Schultz, Gabrielle Kaufmann-kohler, drik langer, vineent bonnet, op. cit., p. 5.

27. Electronic Mediation

۱- میانجی‌گری همزمان با استفاده از نرم افزار پیشرفته و شخص ثالث بیطرف به عنوان تسهیل‌کننده

در این شیوه از یک روند هوشمند مذاکره و یک نرم افزار قدرتمند کامپیوتری استفاده می‌شود، این نرم افزار همچنین میانجی‌گری بین چندین طرف را (بیش از دو نفر) نیز ممکن می‌کند. ابتدا اطلاعات شخص وارد پایگاه اینترنتی می‌شود و به عنوان بسته پیشنهادی مطرح می‌شود. نرم افزار آن را برای طرفین ارائه می‌کند، تسهیل‌کننده به طرفین کمک می‌کند که بسته پیشنهادی را ارزیابی کنند. بعلاوه اگر طرفین بسته‌ای را پیشنهاد کردند، نرم افزار حداکثر نفع ممکن برای طرفین را در نظر می‌گیرد و اگر طرفین مایل به پایان دادن مذاکره باشند، پیش‌نویس توافق‌نامه‌ی مکتوب آماده می‌شود و توسط طرفین به امضا می‌رسد.^{۲۸}

۲- میانجی‌گری هوشمند^{۲۹} یا پویا^{۳۰}

این فرم از میانجی‌گری به طرفین اجازه می‌دهد که مباحثات و اختلافات خود را از طریق اینترنت و به صورت همزمان انجام دهند. چنین شکل همزمانی از میانجی‌گری به طور معمول بسیار راحت‌تر از شیوه‌های غیر همزمان^{۳۱} است و بستگی به میزان و نوع دسته‌بندی اطلاعاتی دارد که از سوی طرفین داده شده است. به عنوان مثال چنانچه خواهان دعوایش را ذیل عنوان «عدم تحویل کالا» ذکر کند، پاسخ سامانه هوشمند درخور و مناسب با همان نوع دعاوی خواهد بود.

علاوه بر این سامانه هوشمند و یا به جای آن، طرفین و میانجی می‌توانند از سکوی همزمان^{۳۲} استفاده کنند که شامل یک دستگاه رایانه متصل به شبکه اینترنت می‌باشد. این رایانه میزان صفحات مرتبطی با موضوع است که در بردارنده انواع فناوری‌های موجود در خصوص ارتباطات متنی و کنفرانس‌های صوتی و تصویری است. همچنین سکوی همزمان این قابلیت را دارد که به فضاهای مجازی مختلفی تقسیم شود. مثلاً فضای A که در آن فضا فقط میانجی و طرف اول می‌توانند با یکدیگر مباحثه کنند. فضای B که

28. Joseph w. good man, the pros and cons of online dispute resolution: an assessment of cyber – mediation, Duke Law & Technology. Review. 0004, available at: <http://www.law.duke.edu/journals/dltr/articles/2003dltr0004.html>

29. Intelligent Form

30. Dynamic Form

31. Offline

32. Online Platform

فقط مختص طرف دوم و میانجی است و فضای C که فضای عمومی است و هم برای طرفین و هم برای میانجی قابل دسترسی است. در این شیوه سکو می‌تواند برای برگزار کردن شیوه سنتی سه اتاقه^{۳۳} مورد استفاده قرار گیرد، به این شکل که میانجی و یا طرفین می‌توانند در آن واحد در فضای مجازی A یا B و در همان زمان در فضای عمومی C نیز حضور داشته باشند که تحقق چنین حالتی تنها در دنیای مجازی ممکن است.^{۳۴}

۳- میانجی‌گری سنتی با استفاده از فناوری همزمان

مؤسسات میانجی‌گری پایگاه‌های اینترنتی مختلفی برای تسهیل حل و فصل اختلافات دایر کرده‌اند. هرچند که پایه کار این پایگاه‌ها بر مبنای فناوری همزمان مانند پست الکترونیکی و اتاق گفت‌وگو^{۳۵} است، اما از شیوه‌های ارتباطی بسیار سنتی در این روند استفاده می‌شود.

ابتدا یکی از طرفین با پایگاه تماس می‌گیرد و یک فرم آنلاین مبنی بر تشخیص مشکل و راه حل ممکن آن را پر می‌کند. آنگاه شخص میانجی فرم را بررسی می‌کند و با طرف دیگر برای شرکت در میانجی‌گری تماس می‌گیرد. شخص دیگر می‌تواند موافقت خود را از طریق پست الکترونیکی و با پر کردن و ارسال فرم موافقت اعلام کند.

گفتار دوم: حل و فصل از طریق داوری الکترونیکی

داوری به عنوان تنها شیوه الکترونیکی جایگزین دارای ماهیت الزام‌آور در حل و فصل الکترونیکی اختلافات ساز و کاری قوی و کارآمد برای حل و فصل اختلافات ناشی از قرارداد یا اختلافات غیر قراردادی است. چرا که در این روش داورها، آیین رسیدگی، ساختار دیوان اداری و معیارهای حقوقی و غیر حقوقی که تمامی مراحل رسیدگی، بر مبنای آن انجام می‌شود، عموماً توسط طرفین به طور صریح یا ضمنی مشخص می‌شود. حجم بالای استفاده، میزان رضایت طرفین پس از صدور رأی، تسهیل اجرای آراء در خارج از مرزها، همگی از خصوصیات است که موجب گسترش استفاده از این شیوه

33. Traditional Three Room Procedure

34. Julia Hornle, Cross-border Internet Dispute Resolution, New York, Cambridge University Press, 2009, p. 80

35. Chat Rooms

غیر قضایی در سطح داخلی و خارجی شده است. داوری الکترونیکی شکل جدیدی از داوری است که با توجه به افزایش استفاده از اینترنت توسعه یافته است و عبارت است از «شیوه‌ای از حل و فصل اختلافات که تمامی مراحل آن از جمله پذیرش مراجعه به دیوان داوری، رسیدگی و همچنین رویه رسیدگی از طریق اینترنت و به شکل پست الکترونیک، کنفرانس‌های همزمان^{۳۶} و اتاق‌های مباحثه صورت می‌گیرد.»^{۳۷} در حال حاضر برخی از مؤسسات دارای سابقه بسیار طولانی در داوری از جمله سازمان جهانی مالکیت فکری^{۳۸} (WIPO) از داوری الکترونیکی استفاده می‌کنند^{۳۹} و برخی دیگر مانند اتاق بین‌المللی بازرگانی^{۴۰} (ICC) آن را به طور جدی مورد توجه قرار داده و معیارهایی برای آن وضع کرده‌اند.^{۴۱}

در رسیدگی‌های الکترونیکی و به ویژه داوری میزان محکمه‌پسند بودن اسناد الکترونیکی، تأمین امنیت داده‌ها در حین دادرسی، احراز هویت واقعی طرفین و دادرسان از دغدغه‌های اصلی طرفین به شمار می‌آید که داوری الکترونیکی نیز از این امر مستثنی نیست در حال حاضر اقدامات قانونی و فنی زیاد برای اعتمادسازی در این زمینه انجام شده که در فصل آتی همراه با مشاهده مراحل مختلف رسیدگی در داوری الکترونیکی به آن می‌پردازیم.

36. Online Conferencing

37. Armagan Bra Bzkat Yuksel, Online International Arbitration, Ankara Law Review, 2007, Vol. 4, No. 1, p. 93.

38. World Intellectual Property Organization

۳۹. سازمان جهانی مالکیت فکری خدمات مربوط به حل و فصل اختلافات در خصوص نام قلمرو اینترنتی (domain name) را از طریق الکترونیکی و با همکاری شرکت اینترنتی عناوین و ارقام ثبت شده ICANN (Corporation for Assigned Names and Numbers) واقع در ایلت کالیفرنیا آمریکا انجام می‌دهد برای اطلاعات

بیشتر رجوع کنید به:

Chambers Yang, Marshal Chen & Morris Lin, International commercial arbitration in net era

<http://lawyer.20m.com/english/articles/arbitration.htm>

قابل دسترس در:

40. International Chamber of Commerce

۴۱. اتاق بین‌المللی بازرگانی تحت برنامه‌ای با عنوان (بهترین رویه‌ها برای خدمات الکترونیکی حل و فصل اختلافات در قرار دادهای مصرف‌کننده با مصرف‌کننده و تاجر با مصرف‌کننده) به برقراری استانداردهای برای شرکت‌های ارائه‌کننده خدمات الکترونیکی حل و فصل خصوصاً داوری اقدام کرده است این استانداردها شامل: در دسترس بودن، دقت، انعطاف‌پذیری جهانی، مطلوبیت و بیطرفی در تصمیم‌گیری می‌باشند. برای مطالعه بیشتر مراجعه کنید به:

Scott Cooper, Hewlett Packard, Resolving disputes online Best practices for Online Dispute Resolution (ODR) in B2C and C2C transactions, International Chamber of Commerce, 2003, pp. 1-13.

قوانینی نظیر قانون نمونه آنسیترال (ماده ۷، بند ۲)، قانون داوری آلمان (ماده ۱۰۳۱، بند ۱)، قانون داوری انگلستان (ماده ۵، بند ۶) و همچنین قانون بین‌الملل خصوصی سوئیس (ماده ۱۷۸، بند ۱) مواردی را که به صورت الکترونیکی ثبت شده باشند، در زمره نوشته کتبی به حساب می‌آورند.^{۴۲}

فصل دوم:

روند رسیدگی و صدور رأی در داوری الکترونیکی

این فصل پس از نگاهی مختصر به سازوکارهای تأمین امنیت دادرسی الکترونیکی به چگونگی انجام فرایند رسیدگی الکترونیکی در داوری از زمان تشکیل توافق تا زمان صدور و ابلاغ رأی می‌پردازد که به تفکیک و تفصیل به بررسی آن خواهیم پرداخت.

مبحث اول: امنیت رسیدگی الکترونیکی

در دادرسی‌های مجازی، به وجود آوردن شرایط فنی ایمن برای شبکه،^{۴۳} همچنین لزوم استفاده از یک سیستم عامل امن و نفوذ ناپذیر، امری ضروری است. علاوه بر این آموزش و افزایش مهارت کاربران می‌تواند به مراتب کار اخلاص گران در سیستم‌های رایانه‌ای را مشکل سازد، چرا که بر اساس گزارش شرکت امنیتی سیمانک در سال ۲۰۰۶ یکی از هدف‌های مهم سارقان اطلاعات، کاربران تازه کار است که با اشتباهات خود امکان سرقت اطلاعات را فراهم می‌کنند.^{۴۴}

علاوه بر موارد فنی و آموزشی، وجود امضای الکترونیکی مطمئن^{۴۵} و مرجع صدور گواهی الکترونیکی تا حد زیادی می‌تواند امنیت داده‌های الکترونیکی، امکان احراز هویت واقعی افراد و متعاقباً امنیت رسیدگی‌های الکترونیکی را تضمین کند.

گفتار اول: امضای الکترونیکی

در عرصه بین‌المللی اولین بار در سال ۱۹۹۶، مبحث امضای الکترونیکی در ماده ۷

42. Thomas SCHULTZ, Online Arbitration: Binding or Non-Binding?, ADR Online monthly, Linking Information Technology and Dispute Resolution, 2002, p. 5.

۴۳. به عنوان مثال سیستم اتصال امنیتی SSL (secure socket layer) که یک پروتکل امنیتی برای اینترنت است

و قسمت‌های ارتباط اینترنتی را رمزگذاری می‌کند برای رسیدگی الکترونیکی نیز می‌تواند مناسب باشد

44. Dean Turner, et al., Symantec Internet Security Threat Report, Symantec Enterprise Security, 2006, Vol X, p. 8.

45. Secure Electronic Signature

قانون نمونه آنسیترال، مطرح گردید. با توجه به این ماده، با امضای الکترونیکی اصالت سند و انتساب آن به امضا کننده اثبات شده و امضا کننده متعهد به محتوای سند خواهد بود.^{۴۶} اهمیت امضای الکترونیکی در تجارت الکترونیکی به اندازه‌ای است که منجر به تصویب قانون نمونه جداگانه‌ای در ۱۲ ماده توسط آنسیترال در ۲۰۰۱ گردید. در این قانون امضای الکترونیکی به «داده‌ای در شکل الکترونیکی که به یک داده پیام، ضمیمه، یا جزء همسان، پیوسته و جداناپذیری از آن شده و می‌تواند برای شناسایی امضا کننده آن داده پیام و تأیید اطلاعات موجود در داده پیام از سوی امضا کننده به کار گرفته شود» اطلاق می‌گردد.^{۴۷}

همچنین بند «ی» ماده ۲ قانون تجارت الکترونیک ایران بیان می‌دارد که امضای الکترونیکی: «عبارت از هر نوع علامت منضم شده یا به نحو منطقی متصل شده به داده پیام است که برای شناسایی امضا کننده داده پیام مورد استفاده قرار می‌گیرد». در یک تقسیم‌بندی کلی امضای الکترونیکی به ساده و مطمئن تقسیم می‌شود. تفاوتی که میان امضای الکترونیکی ساده و مطمئن مشاهده می‌شود مربوط به حفظ تمامیت داده پیام است. به این صورت که اصولاً امضای الکترونیکی مطمئن امکان کشف هرگونه تغییر بعدی در پیام را ممکن می‌سازد. در حالی که امضای الکترونیکی ساده تمهیدی برای این امر پیش بینی نکرده است. علاوه بر این از آنجا که امضای ساده به گونه‌ای تولید می‌شود که در کنترل انحصاری امضا کننده نیست، انتساب سند به امضا کننده، در معرض تردید بیشتری است.^{۴۸}

امضای الکترونیکی دیجیتال که نوعی از امضای الکترونیکی مطمئن است، یک فرایند رمزنگاری^{۴۹} است بدین معنا که پیام با یک کلید خصوصی^{۵۰} به شکل رمز در آورده می‌شود و با کلید عمومی^{۵۱} رمزگشایی می‌شود. این جفت کلیدها با یکدیگر قرینه‌اند. کلید عمومی را می‌توان در اختیار همه از جمله طرف معامله قرار داد. اما کلید

۴۶. علی رضایی، حقوق تجارت الکترونیکی، نشر میزان، چاپ اول، ۱۳۸۷، ص ۱۴۰

47. UNCITRAL Model Law on Electronic Signature (2001), available at: www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/electronic_commerce/2001Model_signatures.html

۴۸. محمد سلطانی، ادله الکترونیک اثبات دعوا، پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق خصوصی، به راهنمایی

صادقی نشاط، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، سال تحصیلی ۸۴-۱۳۸۳، صص ۷۹-۸۰

49. Cryptography

50. Private Key

51. Public Key

خصوصی کاملاً محرمانه و صرفاً در اختیار مالک آن می‌باشد. از لحاظ تخصصی به این فرایند که طی آن سخت افزارها و نرم افزارهای رایانه‌ای با استفاده از این جفت کلید رمزنگاری یا رمزگشایی می‌کنند، رمزنگاری نامتقارن گفته می‌شود.^{۵۲}

قانون تجارت الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران در ماده ۱۰ شرایط زیر را برای امضای الکترونیکی مطمئن ضروری دانسته است: «۱- نسبت به امضا کننده منحصر به فرد باشد؛ ۲- هویت امضا کننده داده پیام را معلوم نماید؛ ۳- به وسیله امضا کننده و یا تحت اراده انحصاری وی صادر شده باشد؛ ۴- به نحوی به یک داده پیام متصل شود که هر تغییری در آن داده پیام قابل کشف باشد».^{۵۳} در بسیاری از موارد جهت امنیت بیشتر در امضای الکترونیکی از ابزارهای سخت افزاری نیز استفاده می‌شود که البته در تحقق امضا نقش دارند و نه در مرحله اثبات صحت و اصالت امضا.^{۵۴}

فناوری رمزنگاری نامتقارن می‌تواند تمامیت سند، محرمانه بودن اطلاعات و در مواردی امنیت داده‌ها را تضمین کند. اما تضمین هویت امضا کننده به وسیله این فناوری تأمین نمی‌شود. «در واقع به لحاظ حقوقی مهم‌ترین اثر امضا، اثبات رابطه سند با کسی است که امضا به او نسبت داده شده است. امضای الکترونیکی مطمئن یا دیجیتال به تنهایی قادر به تضمین هویت امضا کننده نیست».^{۵۵}

گفتار دوم: مرجع صدور گواهی الکترونیکی

دفتر خدمات الکترونیکی^{۵۶} که در سطح جهان^{۵۷} (CA)، یعنی مراجع صدور گواهی خوانده می‌شوند، نقش بسزایی در توسعه تجارت الکترونیکی و معاملات الکترونیکی

۵۲. علی رضایی، پیشین، ص ۱۴۴.

۵۳. همان ص ۲۵.

۵۴. در ایران بانک ملت مطابق با دستور العمل امضای الکترونیک صادره از اداره کل سازمان و بهبود روش‌ها از سال ۱۳۸۷ خدمات سخت افزاری امضاء الکترونیک را در کلیه شعب ارائه می‌کند و بسته امضاء الکترونیکی ملت حاوی محتویات ذیل می‌باشد: کارت خوان (TOKEN)، کارت حواله (تراشه هوشمند)، پاکت رمزوز.. بدین شکل که تراشه داخل کارت خوان قرار می‌گیرد و به رایانه متصل می‌گردد و در صورت تعریف از سوی صاحب امضاء حواله‌های اینترنتی تماماً از طریق آن انجام می‌شود.

۵۵. زویه لبنان دلفون، حقوق تجارت الکترونیک، ستار زرکلام (محقق و مترجم)، مؤسسه مطالعات و

پژوهش‌های حقوقی شهر دانش، چاپ اول ۱۳۸۸ ص. ۲۰۲

داشته‌اند. استفاده از امضای الکترونیکی مستلزم وجود یک مرجع ثالث مستندسازی از زیر ساخت کلید عمومی است که نقش این مرجع ثالث را همین دفاتر خدمات الکترونیکی ایفاء می‌کند. اگر به تعریف دفتر خدمات الکترونیکی توجه کنیم نقش بسیار حساس آن‌ها در برطرف کردن بسیاری از مشکلات اسناد الکترونیکی روشن خواهد شد.

«دفاتر خدمات صدور گواهی الکترونیکی واحدهایی هستند که برای ارائه خدمات صدور امضای الکترونیکی در کشور تأسیس می‌شوند. این خدمات شامل تولید، صدور، ذخیره، ارسال، تایید، ابطال و به روز نگهداری گواهی‌های اصالت الکترونیکی می‌باشد»^{۵۸}

در واقع، مرجع گواهی دو وظیفه مهم دارد: اول، تخصیص یک کلید خصوصی به دارنده و ثبت آن به عنوان یک مستند اطلاعاتی و دوم، نگهداری کلید مکمل آن به نام کلید عمومی و در دسترس قرار دادن فهرست نام دارندگان کلید عمومی از طریق سیستم درون خطی و بانک‌های اطلاعاتی ویژه^{۵۹}.

برای اثبات تعلق امضای الکترونیکی به دارنده واقعی، مرجع فوق‌الذکر یک گواهی (سند) الکترونیکی صادر می‌کند مهم‌ترین کاربرد گواهی، تأیید مالکیت مشترکی خاص بر جفت کلید است. مرجع صدور گواهی باید گواهی را به صورت الکترونیکی امضا نماید تا بدین وسیله اصالت گواهی مزبور تأیید شود. بدین ترتیب صحت و اصالت امضای الکترونیکی با وجود تدابیر خاصی از جمله اختصاص دو کلید عمومی و خصوصی و همچنین در برخی موارد حمایت سخت افزاری از آن، هنگامی که با تایید مرجع صدور گواهی داخلی یا خارجی، مسجل شده و امروزه تایید اصالت سند و تعیین هویت امضا کنندگان واقعی مشکل نمی‌نماید.

مبحث دوم: تشکیل و اعتبار توافق الکترونیکی

به طور سنتی تصریح و قبول شروط مربوط به حل و فصل از طریق داوری توسط قانون برای تضمین رضایت طرفین اختلاف در نظر گرفته شده است. در مرحله اول احراز

۵۸. ماده ۳۲ قانون تجارت الکترونیک ایران

۵۹. ستار زرکلام (محقق و مترجم)، پیشین، ص ۲۰۴

رضایت طرفی که شکایت علیه او استناد شده است، لازم است و در مرحله دوم رعایت کامل تمام مقتضیاتی که برای صحت انجام حل و فصل اختلاف از طریق داوری توسط قوانین ملی یا کنوانسیون‌های بین‌المللی در نظر گرفته شده است.

گفتار اول: توافق الکترونیکی

ایجاد رضایت در توافق بر روی رسیدگی الکترونیکی در مورد اختلاف موجود، عموماً با دو مشکل روبه‌رواست. مورد اول این است که تا چه میزان می‌توان دسترسی به شرط مربوط به ارجاع امر به داوری را تضمین کرد و مورد دوم مربوط به چگونگی ابراز رضایت به صورت الکترونیکی است.

الف) دسترسی به توافق الکترونیکی

در دنیای اینترنت حرکت بین داده‌ها از حالت ترتیبی خارج و توسط ارتباطات فرامتنی^{۶۰} توسط کاربران انجام می‌شود. بنابر این چنانچه در متن اصلی قرارداد، شرایط ارجاع امر به داوری مفصلاً ذکر نشده باشد و تنها به آن اشاره شده باشد، اما بتوانیم از طریق یک ارتباط به راحتی به آن رجوع کنیم، در واقع دسترسی به توافق حاصل شده است. به عنوان مثال چنانچه در قراردادهای الکترونیکی شرط ارجاع امر داوری مستقیماً ذکر شده باشد و یا اینکه تنها به آن اشاره شده باشد و بتوان با استفاده از این اشاره به اصل موارد و شرط رسید، در واقع دسترسی به توافق محرز شده است. طبق نظر دادگاه فرجام^{۶۱} فرانسه «در داوری بین‌المللی هنگامی که شرط داوری توسط منبعی به سند اصلی متصل شده باشد، آن شرط معتبر است. البته تنها در صورتی که طرف معامله در هنگام انعقاد قرارداد به آن شرط (ارجاع امر به داوری) آگاه باشد، حتی اگر رضایت خود را به صورت سکوت بیان کرده باشد»^{۶۲} و این موضوع در خصوص شرط الکترونیکی که توسط ارتباطات فرامتنی و در صفحه‌ای جداگانه بیان شده باشد، قابل تسری است. البته این‌گونه اتصال به منبع اصلی بستگی به دسترسی واقعی به آن شرط دارد. بنابراین چنان‌که بنا به دلایل فنی دسترسی به منبع خارج از متن اصلی، امکان پذیر نباشد، موجب عدم آگاهی و در نتیجه خدشه در رضایت شخص می‌گردد.^{۶۳}

60. Hyper Text Links

61. Court of Cassation

62. Xavier Boucobza, Cour de Cassation (1re Ch. civile), Revue de arbitrage, 1998, issue 3, p. 537

63. O. Cachard, Dispute settlement, International Commercial Arbitration, 5. 9 Electronic Arbitration UNCTAD, New York & Geneva, United Nations, 2003, p. 16.

ب) بیان الکترونیکی توافق

متصدی پایگاه اینترنتی، کلید یا عبارتی با مضمون "من موافقم" یا "من قبول می‌کنم" را در ذیل صفحه پایگاه و شرط ارجاع امر به شیوه‌ای خاص قرار می‌دهد و در حال حاضر رویه اکثر کشورها از جمله امریکا حاکی از این است که صرف کلیک بر روی آن مشخص کننده قبول توافق و شرط مورد نظر از سوی تأیید کننده است^{۶۴}

ج) اعتبار توافق الکترونیکی

اعتبار توافق الکترونیکی برای ارجاع امر به شیوه خاص حل و فصل الکترونیکی در ابتدا باید از نقطه نظر توافقات بین‌المللی و قوانین داخلی که قواعد مربوطه را وضع کرده‌اند، مد نظر قرار بگیرد.

۱- ضرورت توافق بین‌المللی (امضای سند توسط طرفین)

کنوانسیون ۱۰ ژوئن ۱۹۵۸ نیویورک در خصوص شناسایی و اجرای آراء داوری خارجی به موفقیت‌های جهانی نائل آمده است.^{۶۵} ماده ۲ مرتبط با شرایطی است که شکل توافق داوری را مد نظر قرار می‌دهد.

بر اساس ماده ۲ کنوانسیون نیویورک:

«۱- هریک از دولت‌های عضو [این امر را] که توافقات کتبی طرفین به منظور ارجاع امر به داوری در مورد اختلافات ناشی از یک رابطه حقوقی قراردادی و یا غیر قراردادی، [که در آن زمان] به وجود آمده یا ممکن است به وجود آید و قابلیت حل و فصل از طریق داوری را داشته باشند، به رسمیت خواهد شناخت.

۶۴. رویه در ایالات متحده مبین این امر است که صرف کلیک بر روی عبارت تصدیق کننده به منزله تشکیل قرارداد و لازم الاجرا بودن تمامی شروط آن است. در پرونده شرکت لان سیستم (Lan Systems) در برابر شرکت نت اسکات سرویس (Net Scout Service) در روز ۲ ژانویه ۲۰۰۲، قاضی رأی خود مبنی بر اینکه مصرف کننده نرم افزار با کلیک بر روی عبارت «من موافقم» در حین بارگذاری نرم افزار نسبت به قرارداد متعهد و ملتزم شده است، صادر کرد. در پرونده شرکت سیمون‌اند جانسون (Simon & Janson) علیه شرکت ریل نتورکس (Real Networks) خواهان مدعی بود که شرط داوری به طور مشخص و تفکیک شده ای در قرارداد وجود نداشته است. بنابراین نباید علیه او مورد استناد قرار بگیرد. اما قاضی دادگاه منطقه ای ایلینوئیز در ۱۱ می ۲۰۰۰ رأی داد که از آنجا که شرط داوری در متن قرارداد ذکر شده است قابل اعمال است، هرچند که به صورت مجزا و تفکیک شده قرار نگرفته باشد. به نقل از: O. Cachard, *op. cit.*, pp. 17- 18

۶۵. جمهوری اسلامی ایران نیز در ۱۳۸۰/۰۱/۲۱ با قائل شدن حق شرط به این کنوانسیون پیوسته است نک: <http://tarh.majlis.ir/?ShowRule&Rid=DA09051F-590D-41B6-8AC4-D233465E7DA4>

۲- عبارت توافق کتبی می‌تواند شامل شرط داوری موجود در سند امضا شده بین طرفین یا در تبادل لوایح طرفین و یا در تلگرام باشد.^{۶۶}

طرفین می‌توانند قرارداد خود را از طریق تبادل نامه‌های الکترونیکی منعقد کرده باشند. بنابراین منطقی است این‌گونه استنباط کنیم که توافق هنگامی که توسط تبادل نامه‌های الکترونیکی انجام می‌شود، نوعی توافق کتبی است. به طور موردی نیز نسخه‌های فاکس شده یا تلکس شده که قابلیت تبدیل به نسخه کتبی را دارند، به عنوان سند پذیرفته شده است.

همچنین بند ۲ ماده ۷ قانون نمونه آنسیترال در مورد تجارت الکترونیک می‌گوید: «توافق داوری باید کتبی باشد و کتبی شامل هرگونه شکلی است که بتوان سابقه‌ای از آن را به شکل یک داده پیام، به طوری که قابل استفاده به عنوان مرجعی ثانویه باشد، دریافت کرد.»

۲- لزوم قوانین ملی

سیستم‌های حقوقی ملی ملاک‌های متفاوتی را در ارتباط با نوع توافق داوری اتخاذ کرده‌اند. برخی به شیوه تراضی و توافق طرفین^{۶۷} روی آورده‌اند بدین معنی که کتبی بودن یا نبودن اسناد الکترونیکی را ملاک اعتبار آن‌ها نمی‌دانند بلکه همین اندازه که توسط طرفین پذیرفته شده باشد و یا متعاقباً بر سر آن توافق شود، کافی است و دادرس صرفاً تشخیص دهنده مفهوم مورد نظر طرفین است.^{۶۸}

برخی دیگر به شیوه روشمند^{۶۹} مقتضیاتی را در این خصوص مطرح کرده‌اند و برای توافق داوری، فرم کتبی و خاصی را در نظر گرفته‌اند اما با استفاده از قانونگذاری، موارد الکترونیکی قابل بازیابی را در زمره اسناد معتبر و کتبی می‌دانند.^{۷۰}

66. 1958 - Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards - the "New York" Convention available at: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/NY-conv/1958_NYC_CTC-e.pdf visited on March 2010

67. Consensual

68. قانون فرانسه در مورد داوری تجارت بین المللی به توافق بر مبنای تراضی طرفین، تصریح دارد. مقررات قانون جدید آئین دادرسی مدنی فرانسه در مورد داوری بین المللی هیچگونه فرم خاصی را پیش بینی نکرده و هیچ ویژگی خاصی را برای مدارک لازم ندانسته است. شروط داوری مطابق با قواعد الزام آور حقوق فرانسه و حقوق بین الملل و مطابق با اراده مشترک طرفین، بدون استناد به قانون دولتی ارزیابی می‌شود به نقل از:

O. Cachard op. cit p. 22.

69. Formalized

70. مثلاً در ایالات متحده امریکا قانون مصوب هر ایالت، باید مقررات اصلاحی قانون نمونه «قانون داوری

مبحث سوم: مراحل رسیدگی الکترونیکی

مراحل مختلف رسیدگی در داوری می‌تواند به طور الکترونیکی انجام پذیرد. با این وجود مسأله مهم این است که اصل رسیدگی عادلانه توسط تغییرات الکترونیکی تحت الشعاع قرار نگیرد.

گفتار اول: شروع به رسیدگی الکترونیکی توسط خواهان

هنگامی که اختلاف بین طرفین را بتوان مطابق با شرایط قراردادی به یک شیوه حل و فصل ارجاع داد، این امر بر عهده خواهان است که موضوع را به مرجع مربوطه ارجاع دهد و این ارجاع می‌تواند به صورت الکترونیکی انجام شود. فناوری امضای الکترونیکی ایمن این اطمینان را می‌دهد که فرستنده پست الکترونیکی، همان خواهان واقعی است. متعاقباً، مرجع رسیدگی کننده به طرف دیگر توسط پست الکترونیکی اطلاع می‌دهد. بنابراین روند ارجاع امر و اطلاع آن به طرف دیگر، کاملاً می‌تواند به صورت الکترونیکی و از طریق پست الکترونیکی صورت پذیرد.^{۷۱}

گفتار دوم: درخواست الکترونیکی

درخواست رسیدگی، در واقع دربردارنده ادعاهای طرفین و به طور کلی مسائلی را که باید در مرجع مربوطه رسیدگی شود و همچنین قواعد حاکم بر آیین دادرسی است. درخواست اصولاً باید دارای امضا طرفین و دادرسان باشد و همچنین می‌تواند حاوی مسائلی نظیر امکان مبادله الکترونیکی اسناد و یا تصمیم در مورد مقرر مرجع مربوطه نیز باشد.^{۷۲}

گفتار سوم: ایجاد اسناد و بیانیه‌ها

اصولاً طرفین باید اسناد و بیانیه‌ها را به صورت کتبی جهت ارائه به مرجع رسیدگی

یکپارچه» (Uniform Arbitration Act) را رعایت کند. بند ۶ ماده ۱ این قانون، اسنادی را که به شکل الکترونیکی اطلاعاتی را ذخیره می‌کنند، به شرط آنکه بتوان آن را در فرمتی قابل فهم بازیابی نمود، معتبر می‌شناسد: «سابقه، یعنی اطلاعاتی که با ابزارهای ملموس ثبت می‌شود یا آنهایی که به طور الکترونیکی ذخیره می‌شوند و قابلیت بازیابی به شکل اصیل خود را دارند.»

Uniform Arbitration act, 28 August 2000 available at:
<http://www.law.upenn.edu/bll/archives/ulc/uarba/arbitrat1213.pdf>
 71. O. Cachard, op. cit., p. 32.
 72. Ibid.

کننده و طرف مقابل ارائه دهند. اما در برخی موارد خصوصاً در دعاوی مربوط به تجارت الکترونیک و اختلافات ناشی از یک قرارداد الکترونیکی، امکان ایجاد و مبادله الکترونیکی اسناد و بیانه‌ها وجود دارد و این امر از طریق ضمیمه کردن فایل‌ها به پست الکترونیک امکان پذیر است. به عنوان مثال بند ۲ ماده ۳ قواعد اتاق بازرگانی بین‌المللی^{۷۳} ارتباط الکترونیکی با محکمه رسیدگی و دفتر آن را مجاز می‌داند با این وجود فیزیک اسناد ممکن است جهت حمایت از قضیه مورد مباحثه لازم شمرده شود. در برخی از دولت‌ها پروژه‌های اینترنتی با هدف تسهیل مبادله اسناد و لوایح بین وکلا و دفاتر ثبت دادگاه، در مرحله ارزیابی و امتحان است. به عنوان مثال در فرانسه سیستم شبکه دادگستری (Justice network) می‌تواند رسیدن فایل‌های مرتبط را به دفتر دادگاه تضمین نماید.^{۷۴}

گفتار چهارم: استماع الکترونیکی^{۷۵}

از نظر فنی، سازمان دهی الکترونیکی جلسه استماع الکترونیکی مقدور و ممکن است البته با هزینه‌های بسیار بالایی توأم است. این کار از طریق سازمان دهی اتاق‌های مجازی، ویدئو کنفرانس‌ها و ... قابل انجام است. هرچند که پیگیری، بدون جلسه استماع نیز در مواردی وجود دارد^{۷۶} اما در این صورت یکی از بارزترین ویژگی‌های جلسه استماع، یعنی امکان بیان دفاع به صورت شفاهی و مستقیم از بین می‌رود.

گفتار پنجم: شور و مشورت الکترونیکی^{۷۷}

در پایان رسیدگی مقررات آماده شور الکترونیکی‌اند. هنگامی که دادرسان در کشورهای مختلفی قرار دارند، جلسه شور و مشورت از طریق تلفن، فاکس و ویدئو کنفرانس انجام می‌گیرد. قوانین جدید این امر را غیر ممکن ندانسته‌اند از جمله قانون فرانسه و ایتالیا صراحتاً جلسه شور از طریق ویدئوکنفرانس را پذیرفته‌اند.^{۷۸}

73. International Chamber of Commerce

74. Henderson L., Lord Woolf and Information Technology, Information & Communication Technology Law, Vol. 5, n. 1, 1996, p. 45.

75. Electronic Hearing

۷۶. به عنوان مثال انگلستان از زمان‌های گذشته داوری صرفاً بر مبنای اسناد (Documents-only Arbitration) را

به رسمیت شناخته است.

77. Electronic Deliberation

78. O. Cachard, op. cit., p. 34.

فصل سوم:

صدور و ابلاغ رأی در داوری الکترونیکی

در این فصل به بررسی امکان صدور رأی به شکل الکترونیکی و سپس امکان ابلاغ الکترونیکی آن می‌پردازیم.

مبحث اول: صدور رأی الکترونیکی

در خصوص امکان صدور رأی الکترونیکی داوری به برخی موارد موجود در اسناد بین‌المللی و حقوق داخلی اشاره می‌کنیم

گفتار اول: قوانین بین‌المللی

ماده چهار کنوانسیون نیویورک در خصوص شناسایی و اجرای احکام داوری خارجی وظیفه ارائه نسخه اصیل موثق از رأی را بر عهده ذی‌نفع اجرای رأی می‌گذارد. پس مطابق با کنوانسیون، چنانچه نسخه موثق و اصیلی از رأی داوری ارائه نشود، ذی‌نفع اجرای رأی نمی‌تواند به آن استناد کند.^{۷۹} و چنانچه بخواهیم اسناد الکترونیکی، همانند نسخه اصلی تلقی گردند باید اصالت آن توسط شخص ثالث ذی‌صلاح و همچنین توسط ابزارهای وابسته به فناوری تأیید شده باشد.

پس در صورتی که در خصوص صحت امضای الکترونیکی و دو کلید عمومی و خصوصی متعلق به داوران امضا کننده رأی داوری از مرجع ثبت صدور گواهی الکترونیکی استعلام شود، اصالت نسخه ارائه شده رأی داوری اثبات خواهد شد و منطقی به نظر نمی‌آید اسنادی را که این گونه تصدیق شده‌اند، معتبر ندانیم. بنابراین تفسیر موسع از ماده ۴ کنوانسیون نیویورک و تسری نسخه اصیل به نسخه الکترونیکی تأیید شده نیز از چند جهت مشروع خواهد بود. اولاً، مطابق با مبنای ارائه شده توسط قانون نمونه آنسیترال که تحت عنوان «اصل تساوی کاربردی»^{۸۰} نامیده می‌شود.^{۸۱}

ثانیاً، بند ۱ ماده ۳۱ قانون نمونه آنسیترال در مورد داوری تصریحی در خصوص این

79. Lucas A, Deveze J, and Fraysinet J, Law on IT and the Internet, Paris, PUF, 2001, 870, p. 577.

80. Functional Equivalent

۸۱. ماده ۸ قانون نمونه آنسیترال مقرر می‌دارد که یک داده پیام می‌تواند همانند اصل تلقی گردد در صورتی که تضمین قابل اعتمادی حاکی از اصالت آن وجود داشته باشد و این امر قابل نشان دادن به طرف مقابل که پیام برای او صادر شده است، باشد.

که رأی نسخه اصلی باشد، ندارد. بلکه لازم می‌داند که رأی کتبی باشد و به امضای داوران رسیده باشد. به عبارت دیگر، معیار ارائه شده در ماده ۴ در مورد نسخه اصیل رأی داور، طریقت دارد و نه موضوعیت.

گفتار دوم: قوانین داخلی

بسیاری از قوانین داخلی از جمله قانون فرانسه در خصوص داوری داخلی صراحتاً اعلام کرده‌اند که رأی داوری تنها باید کتبی باشد و به امضای داوران برسد. برخی کشورها نیز در این مورد تنها کتبی بودن رأی و یا امضای داوران را برای اعتبار رأی داوری لازم می‌دانند.^{۸۲} در ایالات متحده، قانون اصلاح شده داوری یکپارچه^{۸۳} مصوب ۲۸ اوت ۲۰۰۰ استفاده داوران از امضای الکترونیکی را برای اعتبار آراء صادره مقرر می‌دارد و ماده ۳۳ آن در این خصوص توسط بسیاری از ایالت‌ها پذیرفته شده است.^{۸۴} با توجه به موارد ذکر شده، این‌گونه به نظر می‌رسد که در قوانین داخلی انعطاف بیشتری برای پذیرش صدور آراء الکترونیکی وجود دارد. اما به طور کلی چه در عرصه حقوق داخلی و چه در عرصه بین‌الملل، به راحتی می‌توان بر موانع حقوقی پذیرش آراء الکترونیکی فائق آمد. زمانی که یک نسخه اصل از یک رأی لازم باشد، ارائه سند الکترونیکی که دارای امضای الکترونیکی قابل استناد به مرجع صادر کننده باشد، کافی به نظر می‌رسد. با این تفاسیر، تنها نکته باقی مانده، در مورد انتقال رأی به طرفین است.

مبحث دوم: انتقال رأی الکترونیکی

این مبحث در دو گفتار ابلاغ رأی و تودیع مورد بررسی قرار می‌گیرد.

گفتار اول: ابلاغ رأی به طرفین

آراء پس از صدور، باید به طرفین ابلاغ شود. این امر می‌تواند از طریق انتشار آراء در پایگاه اینترنتی مرجع رسیدگی کننده انجام گیرد (البته باید به گونه‌ای انجام شود که قابلیت اعتماد مرجع ذی‌ربط را خدشه‌دار نکند). قوانین دیوان‌های مجازی داوری و

۸۲. در آلمان بند (۱) ماده ۱۰۵۴ قانون ZPO و در هلند بند (۲) ماده ۱۰۵۷ قانون آئین دادرسی مدنی و ماده ۳۱

O. Cachard, *op. cit.*, p. 51

قانون داوری سوئد. به نقل از

83. Revised Uniform Arbitration Act. available at: <http://www.gmu.edu/drc/uaa2000.htm>

84. O. Cachard, *op. cit.* p. 52.

خصوصاً سازمان جهانی مالکیت‌های فکری (WIPO)^{۸۵} پایگاه اینترنتی را که موضوع مورد مناقشه در آن مطرح است، ملزم می‌کند که ظرف ۴۰ روز از زمان تحویل رأی، آن را منتشر کند، البته به گونه‌ای که تنها برای طرفین دعوی قابل دسترسی باشد. صرف انتشار رأی، الزام قانون برای ابلاغ رأی به طرفین دعوی را برطرف نمی‌سازد. بنابراین علاوه بر انتشار رأی در پایگاه اینترنتی، ارسال آن به طرفین از طریق پست الکترونیکی و تصدیق آن‌ها به عنوان رسید^{۸۶} و یا ارسال یک رونوشت ملموس که امکان بایگانی آن نیز برای مرجع رسیدگی کننده موجود باشد، ضروری است. به عنوان مثال، اتاق بین‌المللی بازرگانی، حتی هنگامی که داوری به شکل الکترونیک انجام می‌شود، بایگانی نسخه چاپی اسناد را الزامی می‌داند.^{۸۷}

به طور کلی ابلاغ رأی به طرفین هم دارای اثر ماهوی و هم اثر شکلی است: الف) اثر ماهوی^{۸۸}: ابلاغ رأی به طرفین این اجازه را می‌دهد که به طور رسمی از ماهیت رأی باخبر شوند و در این صورت، توانایی اجرای حقوقی را که رأی در اختیارشان قرار می‌دهد، به دست می‌آورند. رأی داوری به محض ابلاغ اعتبار امر مختومه^{۸۹} را برقرار می‌سازد. بنابراین لازم است که رأی بدون تغییر به طرفین ابلاغ شود. بند (۱) ماده ۲۸ قواعد اتاق بازرگانی بین‌المللی ۱۹۹۸ مقرر می‌دارد که متون امضا شده دیوان داوری توسط دبیرخانه ابلاغ می‌شود. بند (۵) ماده ۲۶ قواعد داوری بین‌المللی دادگاه لندن در ۱۹۹۸، انتقال کپی‌های ثبت شده را نیز مجاز می‌داند.^{۹۰} ب) اثر شکلی: ابلاغ رأی اثر شکلی نیز دارد. چرا که ابلاغ، معیاری برای آغاز مواعید دادرسی و همچنین اجرای رأی است. همچنین مواردی از جمله درخواست اصلاح رأی، تفسیر رأی و تجدید نظر از رأی باید در زمان‌های معین شده پس از ابلاغ انجام گیرد.

ابلاغ آراء توسط پست الکترونیکی اولاً، مشخص کننده زمان و تاریخ ارسال آن است و ثانیاً با عنایت به این که مقام صادر کننده آن مشخص است، قابلیت انتساب آراء

85. World Intellectual Property Organization

۸۶. قانون نمونه آنستیرال، ژوئن ۱۹۸۵، بند ۴ از ماده ۳۱

87. O. Cachard, op. cit., p. 35.

88. Substantive effect

89. Res Judicata

90. O. Cachard, op. cit., p. 52.

به صادر کننده نیز تضمین شده خواهد بود.^{۹۱}

گفتار دوم: تأیید^{۹۲} و تودیع^{۹۳} آراء الکترونیکی

روند بسیار کند الکترونیکی شدن محاکم حتی در آن دولت‌هایی که پیشرو در امر گسترش اسناد الکترونیکی هستند، چگونگی انجام روند تأیید و تودیع اسناد الکترونیکی را با مشکل مواجه کرده است. در فرانسه این وظیفه ثبات^{۹۴} دادگاه است که عمل مرتب کردن و تودیع را انجام دهد و دادگاه بخش و مودع باید رأی را امضا کنند و پس از آن رأی به حالت رسمی در خواهد آمد.^{۹۵}

بنابراین لازم است که برای تأیید و تودیع الکترونیکی آراء داوری که باید در بردارنده امضای قاضی و مودع باشد، یک سیستم الکترونیکی در نظر گرفته شود. نیاز به توسعه دادرسی الکترونیکی امری اجتناب ناپذیر است و در این خصوص در برخی از دولت‌ها پروژه‌های اینترنتی با هدف تسهیل مبادله اسناد و لوایح بین وکلا و دفاتر ثبت دادگاه، در مرحله ارزیابی و امتحان است. به عنوان مثال در فرانسه سیستم شبکه دادگستری (Justicenetwork) می‌تواند رسیدن فایل‌های مرتبط را به دفتر دادگاه تضمین نماید. دسترسی عمومی به چنین شبکه‌های الکترونیکی و استقرار ساختارهای لازم برای امکان اطلاع از آراء الکترونیکی و همچنین نگهداری آن‌ها ضروری و اجتناب ناپذیر است. در فرانسه و طبق ماده ۱۴۹۹ قانون جدید آیین دادرسی مدنی که بیان می‌دارد: «وجود یک رأی داوری توسط ارائه اصل [سند] همراه با توافق داوری و یا کپی اسناد در صورتی که تمامی شرایط مورد نیاز برای اثبات اصالت سند را دارا باشد، محقق خواهد شد.» تودیع آراء برای شناسایی و اجرای احکام داوری خارجی و در موارد داوری بین‌المللی ضروری است. مسلماً در مواردی که رأی به صورت الکترونیکی صادر شده است، صرفاً ارائه نسخه پرینت شده آن جهت اخذ تأیید از سوی تقاضا کننده، پذیرفته شده نیست.^{۹۶}

یک پرینت رایانه‌ای در بهترین شرایط، تنها یک کپی از رأی است، آن هم بدون

91. Ibid., p. 52.

92. Ratification

93. Deposit

94. Registrar

95. O. Cachard, op. cit., p. 52.

96. Ibid., p. 53.

هیچ‌گونه ضمانتی در مورد اصالت یا قابلیت انتساب به دیوان رسیدگی کننده. بنابراین در صورت نبودن یک سیستم رایانه‌ای سازگار در دفتر ثبت یک محکمه، امکان تودیع یک رأی الکترونیکی غیر ممکن خواهد بود.

نتیجه‌گیری

با توجه به موارد گفته شده، آنچه ضامن صحت و اعتبار یک روند دادرسی می‌باشد، آغاز قانونی، پیگیری مراحل دادرسی به شکل موثق و در پایان صدور رأی و ابلاغ آن به طرفین است که همه این موارد در رسیدگی‌های الکترونیکی با توجه به ساز و کارهای فنی و قانونی موجود از جمله امضای الکترونیکی مطمئن و گواهی امضای الکترونیکی تا حد زیادی تضمین شده است.

اعتبار این شیوه‌ها بسته به سلامت رسیدگی الکترونیکی دارد و همانند شیوه‌های سنتی حل و فصل اختلافات امکان جعل اسناد، ارائه اسناد جعلی و خلل در روند رسیدگی وجود دارد. اما مسلم است که استفاده از این روش‌ها همگام با توسعه روز افزون تجارت الکترونیک اجتناب‌ناپذیر می‌باشد. تقویت زیر ساخت‌های فنی و قانونی در سطوح ملی و بین‌المللی بدون شک اعتبار و ارزش این شیوه‌ها را تقویت خواهد کرد.

امروزه مقتضیات جامعه بین‌الملل و گسترش ارتباطات فرا مرزی مجالی برای تصمیم‌گیری دولت‌ها در زمینه باقی ماندن بر سر استفاده از سیستم‌های سنتی حل و فصل باقی نخواهد گذاشت، زیرا مقاومت در برابر گسترش ارتباطات و جلوگیری از ورود اطلاعات از طریق ابزار چند رسانه‌ای امکان پذیر نیست. با توجه به مسائل مطرح شده و بررسی امکان انجام تمامی مراحل رسیدگی به صورت الکترونیکی و نظر به پیش بینی مواردی همچون امضای الکترونیک و ارگان‌هایی مانند مرجع صدور گواهی الکترونیکی که تا حد زیادی به احراز هویت طرفین و اصالت اسناد ارائه شده و صحت رسیدگی الکترونیکی و صدور آراء الکترونیکی کمک نموده است، می‌توان امیدوار بود شیوه‌های الکترونیکی حل و فصل اختلافات، به ویژه داوری الکترونیکی نه تنها می‌تواند، بلکه در مواردی لازم است که جایگزین شیوه‌های سنتی حل و فصل اختلافات گردد.

فهرست منابع

- دبلفون، زویه لینان. حقوق تجارت الکترونیک، ستار زرکلام (محقق و مترجم)، مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش، چاپ اول ۱۳۸۸.
- رضایی، علی. حقوق تجارت الکترونیک، نشر میزان، چاپ اول، ۱۳۸۷.
- سلطانی، محمد. «ادله الکترونیک اثبات دعوا»، پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق خصوصی، به راهنمایی صادقی نشاط، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، سال تحصیلی ۸۴-۱۳۸۳.
- قانون نمونه آنسیترال، ژوئن ۱۹۸۵.
- کاتوزیان، ناصر. ضمان قهری - مسؤولیت مدنی، انتشارات دانشگاه تهران، تهران، ۱۳۶۹.
- Boucobza, Xavier. Cour de Cassation (1re Ch. civile), Revue de arbitrage, 1998, issue 3.
- Brown, Scott. ALTERNATIVE DISPUTE RESOLUTION, PRACTITIONERS' GUIDE, USA Washington, D. C, Center for Democracy and Governance Bureau for Global Programs, Field Support, and Research U. S. Agency for International Development, March 1998.
- Cachard, O. Dispute settlement, International Commercial Arbitration, 5. 9 Electronic Arbitration UNCTAD, New York & Geneva, United Nations, 2003.
- Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards - the "New York" Convention available at: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/NY-convention/1958_NYC_CTC-e.pdf visited on March 2010
- Cooper, Scott. Hewlett Packard, Resolving disputes online Best practices for Online Dispute Resolution (ODR) in B2C and C2C transactions, International Chamber of Commerce, 2003.
- Goodman, Joseph W. The pros and cons of online dispute resolution: an assessment of cyber -mediation, Duke Law & Technology. Review. 0004, available at: <http://www.law.duke.edu/journals/dltr/articles/2003dltr0004.html>
- Henderson L., Lord Woolf and Information Technology, Information & Communication Technology Law, Vol. 5, n. 1, 1996.
- Hornle, Julia. Cross-border Internet Dispute Resolution, New York, Cambridge University Press, 2009.
- http://en.wikipedia.org/wiki/Online_dispute_resolution visited on June 2010
- <http://lawyer.20m.com/English/articles/arbitration.htm>
- <http://tarh.majlis.ir/?ShowRule&Rid=DA09051F-590D-41B6-8AC4-D233465E7DA4>
- <http://www.Michigan.Cybercourt.net>
- Lucas A, Deveze J, and Frayssinet J, Law on IT and the Internet, Paris, PUF, 2001, 870.
- Revised Uniform Arbitration Act. available at: <http://www.gmu.edu/drc/uaa2000.htm>
- Rule, Colin. Online Dispute Resolution for business, USA, Jossey-Bass Press, FIRST EDITION 2002.
- Schiavetta, Susan. Online Dispute Resolution, E-Government and Overcoming the Digital Divide, 20th BILETA Conference: Over-Commoditized; Over-Centralized; Over-Observed: the New Digital Legal World, April, 2005, Queen's University of Belfast.
- Schultz, Thomas. Gabrielle Kaufmann -kohler, drik langer, vineent bonnet, online dispute resolution: the state of the art and the Issues, Social Science Research Network, 2001.
- SCHULTZ, Thomas. Online Arbitration: Binding or Non-Binding?, ADR Online monthly, Linking Information Technology and Dispute Resolution, 2002.
- Sibirian, Paustinus. WTO's Online Disputes Settlement: Enriching Understanding on Rules and Procedures Governing Settlement of Disputes, Social Science Research Network, April 21, 2006, available at: <http://ssrn.com/abstract=981878>
- Turner, Dean, et al., Symantec Internet Security Threat Report, Symantec Enterprise Security, 2006, Vol X.
- UNCITRAL Model Law on Electronic Signature (2001), available at: www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/electronic_commerce/2001Model_signatures.html
- Uniform Arbitration act, 28 August 2000 available at: <http://www.law.upenn.edu/bll/archives/ulc/uarba/arbitrat1213.pdf>
- Yuksel, Armagan Bra Bzkat. Online International Arbitration, Ankara Law Review, 2007, Vol. 4, No. 1.

Electronic Arbitration: Procedure and Validity of Awards

Salman FAGHIH MIRZAEI

Nowadays, the development of new science and technology has affected the people's lives in a large scale. E-commerce has progressed with an incredible speed and rising of disputes between parties in electronic transactions like in the traditional way, is inevitable. Electronic and virtual nature of these transactions clarifies the need to accelerate the settlement of conflicts in a way appropriate to the nature of these exchanges and has led to new ways of disputes resolution called Electronic Disputes Resolutions and especially Electronic Alternative Dispute Resolutions. This article first reviews the concept, scope and different kinds of them that are popular in the world and then shows how electronic arbitration - as the most important EDR- could be exerted electronically from starting the proceedings to issue and communicate an electronic award, how we can secure the authenticity of electronic documents and how real providers of documents could be identified through special mechanisms. At the end we conclude that since all steps of the procedure are capable of being done electronically, e-arbitration is a completely valid and secure way and we could argue about replacing the traditional arbitration with e-arbitration in some cases.

Keywords: alternative dispute resolutions; electronic alternative dispute resolutions; electronic arbitration; electronic procedure.